

Yksilökohtainen opiskeluhuolto – säädöksistä toimivaan käytäntöön

Marke Hietanen-Peltola, ylilääkäri

Rovaniemi 14.11.2017

Kemi 15.11.2017

TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS

Helmi ekaluokkalainen

- Opettaja kiinnittää huomiota siihen, että Helmi on koulussa joskus tosi väsynyt.
- Helmin nukahtaessa tunnilla ottaa opettaja yhteyttä kotiin. Äiti kertoo perheen tilanteen olevan vaikea ja epäilee voimiansa kohta loppuvan. Opettaja ehdottaa, että tilanteesta keskusteltaisiin ryhmässä, jossa on mukana useampia ammattilaisia. Yhdessä sovittiin keitä tulee ryhmään mukaan ja lisäksi sovittiin, että terveydenhoitaja tapaa Helmin.
- Ensimmäiseen asiantuntijaryhmän tapaamiseen osallistuvat äidin ja helmin lisäksi opettaja, kouluterveydenhoitaja, kuraattori ja iltapäiväkerhon ohjaaja. Äiti allekirjoittaa suostumuksen ryhmän kokoamiselle.
- Toisessa kokoontumisessa ryhmää täydennetään sosiaalityöntekijällä.
- Perheelle järjestetään tukea sosiaalitoimen ja vanhempien työterveyshuollon kautta.
- Kuraattori ja kouluterveydenhoitaja selvittelevät vanhempien sisarusten vointia kuulumisia. Opettaja ja iltapäiväkerhon ohjaaja seuraavat Helmin vointia.

Esityksen sisältö:

- Yksilökohtainen opiskeluhoolto – mitä se on ja mitä se ei ole?
- Kun huoli herää, miten toimia?
  - Opettajana
  - Kuraattorina
  - Terveystenhoitajana, lääkärinä tai psykologina
  - tiedon luovuttamisen periaatteista
- Monialainen asiantuntijaryhmä lapsen ja perheen tukena
- Alaikäinen on itsenäinen asiakas
- Opiskeluhoollon tuki ja pedagoginen tuki
- Lisäksi kuulette Taavista, Emmistä ja Joonaksesta

**Perälä M-L ym.
Monialainen
opiskeluhoolto ja sen
johtaminen. THL Opas
36/2015**

- Saatavissa vain
painotuotteena

**STM Kuntainfo
13a/2015 Uusi oppilas-
ja opiskelijahuoltolain-
säädäntö.
Soveltamisohje.**

Tässä esityksessä käytetyt termit

- **Opiskeluhoolto** = lainmukainen toiminta, entiset oppilashuolto + opiskelijahuolto
- **Opiskelija** = esikoululainen, peruskoululainen ja lukion tai ammatillisen koulutuksen opiskelija
- **Oppilaitos** = esikoulu, koulu, oppilaitos tai opetusyksikkö
- **Kuraattori** = kuraattori ja vastaava kuraattori
- **Konsultaatio** = **neuvon kysyminen**. Kysyjä antaa tietoja, joiden perusteella konsultaation antaja vastaa eli antaa neuvon mitä tehdä tai miten edetä. Konsultaation antaja **ei** luovuta tiedossaan olevia salassa pidettäviä tietoja.

Yksilökohtainen opiskeluhoolto

- Koulu- ja opiskelu-terveydenhuollon palvelut
- Opiskeluhoollon kuraattori- ja psykologipalvelut
- Monialainen yksilökohtainen opiskeluhoolto = monialainen asiantuntijaryhmä
- Erityisoppilaitoksissa järjestetyt sosiaali- ja terveysterveystyöpalvelut

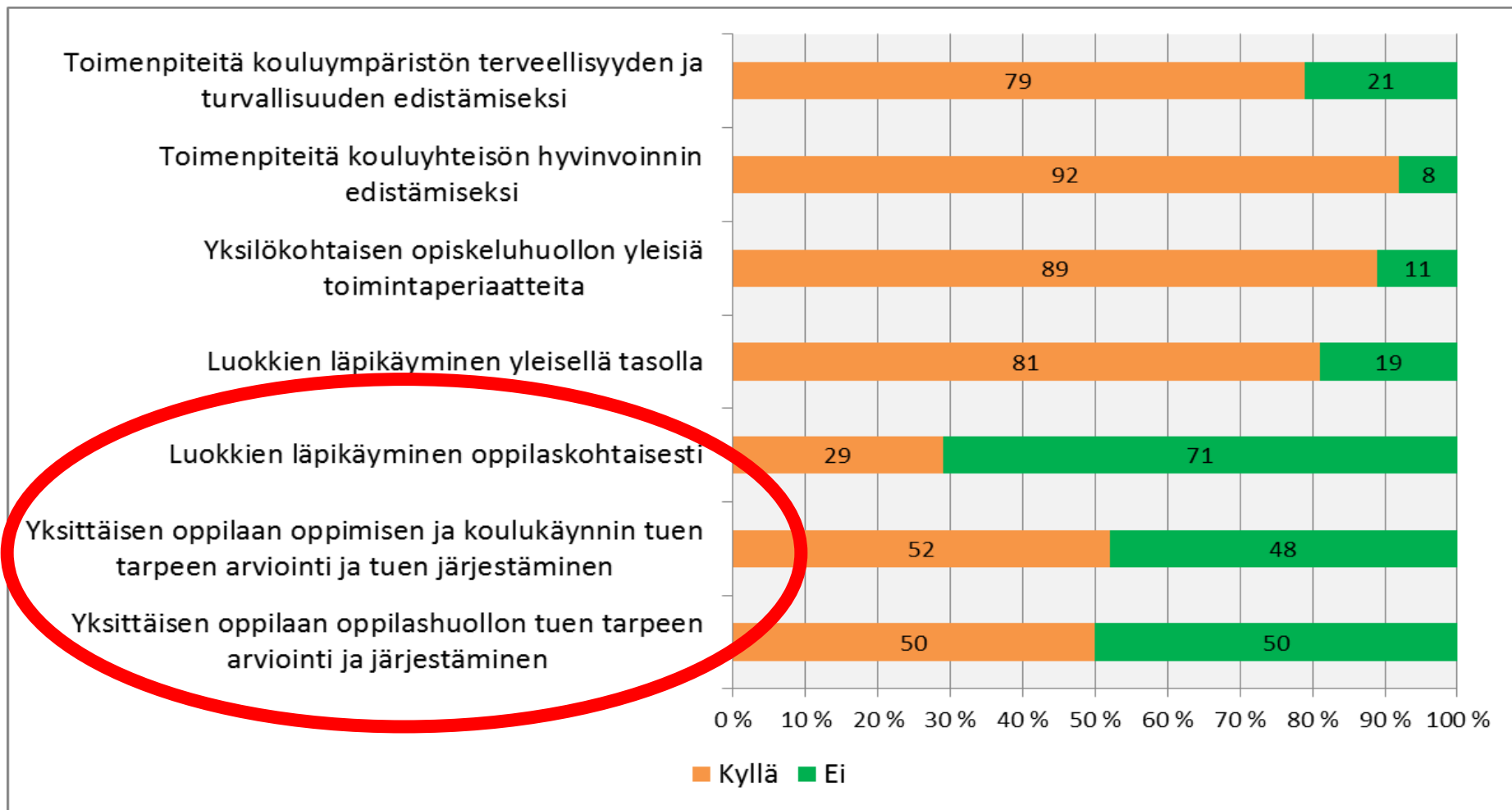

On sekä **ehkäisevää** että **tukea tarjoavaa** työtä!

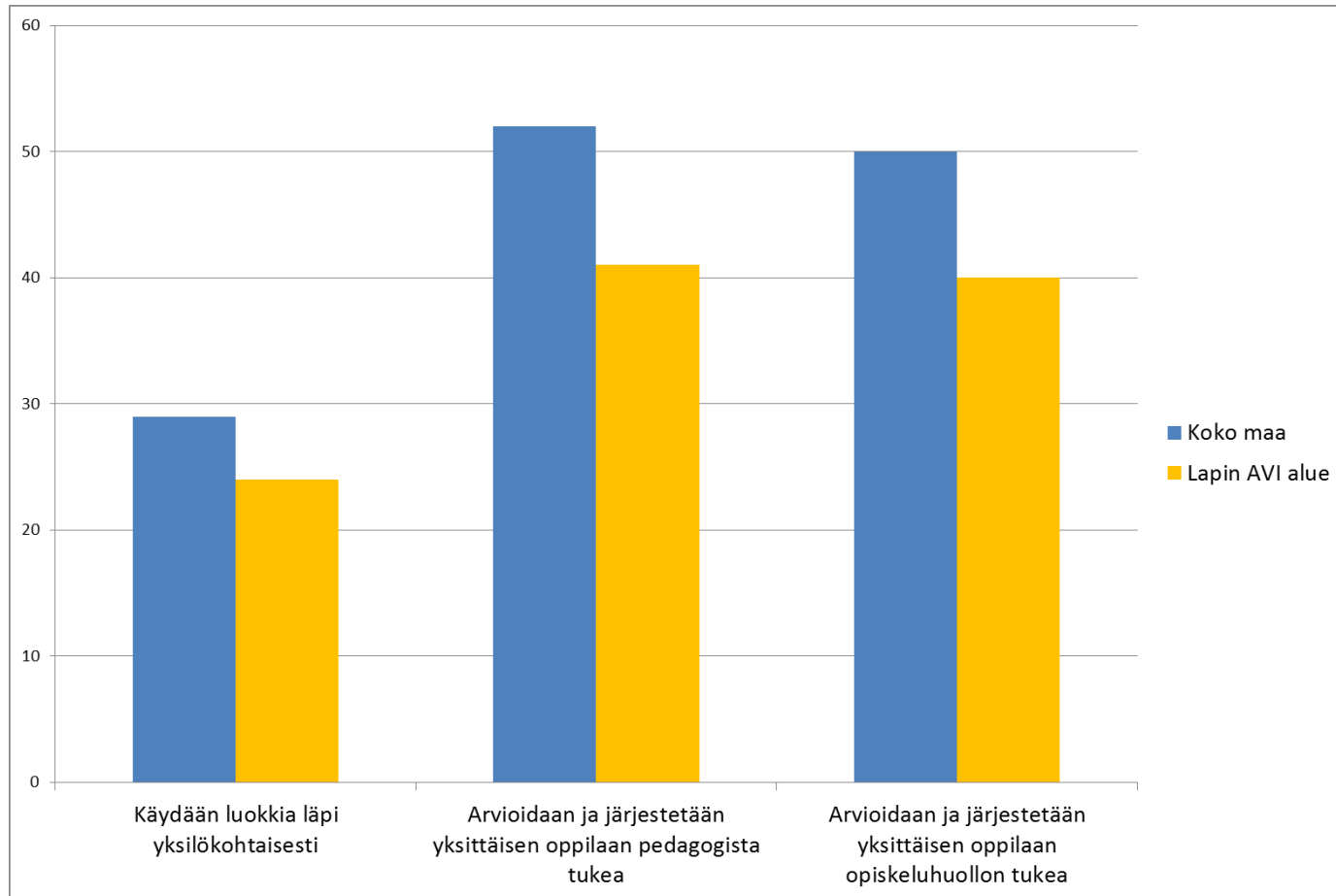
TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS

Mitä seuraavista asioista on käsitelty koulukohtaisessa oppilashuoltoryhmässä lukuvuonna 2014-2015 (TEA Perusopetus 2015, N= 2013)

Koulujen opiskeluhuoltoryhmien säädösten vastaisen toiminnan yleisyys (% osuus kouluista) Lähde: perusopetuksen TEA-tiedonkeruu 2015

Yksilökohtaista opiskeluhuoltoa EI ole

- Yksittäisen opiskelijan asian käsittely oppilaitoksen opiskeluhuoltoryhmässä
  - EI edes silloin kun on kysytty yleinen tai yksilöity lupa
- Yksittäisen opiskelijan opiskeluhuoltoasian käsittely pedagogisessa ryhmässä
- **Molemmat edellä mainitut ovat lainvastaisia toimintamalleja!**
- Yksittäisen opiskelijan lasten- tai nuorisopsykiatrian, lastensuojelun, somaattisen erikoissairaanhoidon ym. hoito- tai verkostokokous EI ole monialainen asiantuntijaryhmä, vaikka siellä olisi mukana koulun edustajia
  - koulussa tarvittavan opiskeluhuollon tuen suunnittelua ja järjestämistä varten voi hoito- tai verkostokokouksen jälkeen olla tarpeen koota monialainen ryhmä koulussa

Taavi 5 lk

- Taavi käy toistuvasti kouluterveydenhoitajan vastaanotolla epäselvien särkyjen ja kipujen vuoksi
- Th soittaa Taavin kotiin ja keskustelelee asiasta äidin kanssa. Äiti kertoo, että hänellä on 2 kk sitten todettu rintasyöpä ja hoidot ovat juuri menossa. Ajattelee Taavin kuormittuneen tästä ja toivoo, että koulussa voitaisiin lasta tukea asiassa.
- Sovitaan, että asian suunnittelemiseksi ja hoitamiseksi kootaan ryhmä, johon äidin, isän ja Taavin lisäksi tulevat mukaan terveydenhoitaja, luokanopettaja ja kuraattori
- Toisella kerralla mukaan tulee myös perheneuvolan psykologi ja yhdessä sovitaan, miten Taavia tuetaan koulussa tässä perheen voimavaroja vaativassa tilanteessa

Taavi 5 lk / vaihtoehto

- Taavi käy toistuvasti kouluterveydenhoitajan vastaanotolla epäselvien särkyjen ja kipujen vuoksi. Terveystenhoitaja soittaa Taavin kotiin ja keskustelee asiasta äidin kanssa. Äiti kertoo, että hänellä on 2 kk sitten todettu rintasyöpä ja hoidot ovat juuri menossa. Arvelee pojan olevan huolissaan tästä.
- Äiti toteaa, että hän käsittelee asiaa vielä kertaalleen Taavin kanssa kotona ja palaa asiaan.
- Myöhemmin äiti kertoo, että on jutellut Taavin kanssa. Uskoo Taavin huolen helpottaneen.
- Sovitaan, että Taavi voi tarvittaessa aina tulla terveydenhoitajalle juttelemaan.
- Lisäksi sovittiin, että äiti kertoo itse Taavin opettajalle perheen tilanteesta.
- **Se miten edetään riippuu opiskelijan ja perheen toiveista sekä tarpeista!**

Kun huoli herää – miten opettaja voi toimia

- Jutella opiskelijan kanssa huolta herättävästä asiasta
- Olla yhteydessä opiskelijan kotiin ja keskustella huolesta ja vanhempien näkemyksistä asiaan (**Huom!** Joissakin tilanteissa tarvitaan tähän opiskelijan lupa)
- **Konsultoida;** ”Keskustella **rajatusti** muiden opiskeluhuollossa toimivien ammattilaisten kanssa siitä, olisiko opiskelijalla tarjottava yksilökohtaista opiskeluhuoltoa ja miten edetään.” (**Huom!** Koskee vain opiskeluhuollon järjestämisen ja toteuttamisen kannalta välttämättömiä tietoja, OH-laki 23§, soveltamisohje)
- Ottaa opiskelijan kanssa **yhteyttä kuraattoriin tai psykologiin** ja kertoa huoleen liittyvät tiedot. Jos yhteydenottoa ei ole mahdollista tehdä yhdessä, on opiskelijalle/huoltajalle annettava tieto yhteydenotosta. (**Huom!** Koskee opiskeluvaikeuksien, sosiaalisten tai psyykkisten vaikeuksien ehkäisemistä tai poistamista, OH-laki 16§)
- Ohjata koulu- tai opiskeluterveydenhuollon palveluihin, esim. konsultoimalla tai menemällä yhdessä (**Huom!** fyysinen ja **psyykinen terveys**, soveltamisohje)
- Koota monialaisen asiantuntijaryhmän

Kun huoli herää – miten kuraattori voi toimia

- Jutella opiskelijan kanssa huolta herättävästä asiasta
- Olla yhteydessä opiskelijan kotiin ja keskustella huolesta ja vanhempien näkemyksistä asiaan (**Huom!** Joissakin tilanteissa tarvitaan tähän opiskelijan lupa)
- Konsultoida muita opiskeluhuollon ammattilaisia (23 §, **Huom! Koskee vain muita opiskeluhuollon järjestämiseen osallistuvia ja välttämättömiä tietoja**)
- Ohjata tarvittaessa saamaan muita opiskeluhuollon palveluja tai muuta erityisen tuen tarpeessa olevia lapsia ja nuoria tukevaa toimintaa. (OH-laki 15§).
- Tehdä yhteistyötä eli järjestää yhteisiä asiakastapaamisia psykologin, terveydenhoitajan tai lääkärin kanssa.
- Luovuttaa tietoja tarvittaville tahoille yksilöidyllä, nimenomaisella ja asiakaskertomukseen kirjatulla **suullisella** suostumuksella.
- Koota monialaisen asiantuntijaryhmän

Kun huoli herää – miten terveydenhoitaja, koululääkäri ja psykologi voivat toimia

- Jutella opiskelijan kanssa (toistuvasti) huolta herättävästä asiasta
- Olla yhteydessä opiskelijan kotiin ja keskustella huolesta ja vanhempien näkemyksistä asiaan (**Huom!** Joissakin tilanteissa tähän tarvitaan opiskelijan lupa)
- Ottaa opiskelijan kanssa tai tälle (ja huoltajalle) ilmoittaen **yhteyttä kuraattoriin tai psykologiin** palvelujen saamiseksi ja kertoa huoleen liittyvät tiedot (OH-laki 16§, **Huom!** koskee vain uusien huolien hoitoon saattamista, jos asiaa jo esim. kth:ssa selvitelty ja hoidettu ja muodostunut kirjauksia rekisteriin, tietojen luovuttamiseen tarvitaan suostumus) .
- Konsultoida muita opiskeluhuollon ammattilaisia (23 §, **Huom! Koskee vain muita opiskeluhuollon järjestämiseen osallistuvia ja välttämättömiä tietoja**)
- Ohjata tarvittaessa saamaan muita opiskeluhuollon palveluja tai muuta erityisen tuen tarpeessa olevia lapsia ja nuoria tukevaa toimintaa. (OH-laki 15§)
- Tehdä yhteistyötä eli järjestää yhteisiä asiakastapaamisia psykologin, terveydenhoitajan, lääkärin tai kuraattorin kanssa.
- Perustellusta syystä konsultoida tarpeelliseksi katsomaansa asiantuntijaa toteuttamansa hoidon ja tutkimustensa tueksi (Potilaslain 13§ 2 mom.)
- Luovuttaa tietoja tarvittaville tahoille yksilöidyllä, nimenomaisella ja potilaskertomukseen kirjatulla **kirjallisella** suostumuksella
- Koota monialaisen asiantuntijaryhmän

Salassa pidettävien tietojen luovutus yksilökohtaisessa opiskeluhuollossa

- Yksilökohtaisen opiskeluhuollon tiedot ovat salassa pidettäviä eikä niitä saa antaa sivulliselle
- Salassa pidettävän tiedon saa antaa sivulliselle vain, jos luovutus perustuu lakiin tai a.o. henkilön suostumukseen
- **Silloin, kun on velvollisuus tai oikeus luovuttaa tietoa, ei pidä kysyä lupaa.** Riskinä luottamuksen menetys, jos sitten kiellon jälkeen kuitenkin on luovutettava / luovuttaa tietoa
- Luottamuksen säilyttämiseksi on perusteltua **informoida asiakasta tiedon luovutuksesta** ja tarvittaessa sen lakiperusteesta – mahdollisuuksien mukaan etukäteen

Suostumus tiedon luovuttamisen perusteena yksilökohtaisessa opiskeluhuollossa

- Käytetään silloin, kun ei ole lakiperustetta luovutukseen.
- Kysytään suostumus opiskelijalta, tai tarvittaessa huoltajalta
- Suostumuksen on **tietoinen, informoitu ja vapaa-ehtoinen**
- **Yksilöitävä mitä tietoja, missä tarkoituksessa, keneltä kenelle ja milloin ollaan pyytämässä tai luovuttamassa.**
- Potilastiedoissa, monialaisen asiantuntijaryhmän työskentelyssä saaduista tiedoista tai opiskeluhuoltokertomukseen kirjatuista tiedoista, tulee suostumuksen olla **kirjallinen**
- Kuraattorin tietojen luovutuksen riittää yksilöity, nimenomainen ja asiakaskertomukseen kirjattu **suullinen** suostumus.

Suostumus tiedon luovuttamisen perusteena yksilökohtaisessa opiskeluhuollossa

- Suostumus tarvitaan opiskeluhuollon monialaisessa yhteistyössä silloin, kun eri tahojen on tarpeen ilmaista toisilleen salassa pidettäviä tietoja opiskelijan asian hoitamiseksi.
  - Esimerkkejä:
    - terveydenhoitaja + kuraattori yhteistyö ja molemmilla taustatietoa. Tapaavat kahdestaan ilman asiakasta ja suunnittelevat yhteistä asiakastapaamista ja etenemistä (tämä ei ole konsultaatio!)
    - kuraattori on tavannut opiskelijaa useamman kerran ja ohjaa opiskelijan psykologille, jolle halutaan etukäteen antaa taustatietoja asiasta (tämä ei ole konsultaatio eikä 16§ mukainen ohjaus, koska muodostunut jo pidempi asiakassuhde!)
    - terveystarkastuksessa tulee esiin tietoa, joka opettajan on hyvä tietää, mutta jota ei voida katsoa opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämäksi välttämättömäksi tiedoksi (POL 40§) tai yksilökohtaisen opiskeluhuollon järjestämiseksi välttämättömäksi tiedoksi (OH-laki

Laki tiedon luovuttamisen perusteena yksilökohtaisessa opiskeluhuollossa

- **Julkisuuslaki**

- Toimeksiantotehtävän antaja - esimerkiksi konsultaation tai lausunnon pyytäjä – **saa luovuttaa** tehtävän hoitamiseksi välttämättömät tiedot konsultaation tai lausunnon antajalle (Julkisuuslaki 26 §)
- **Oikeuttaa ilmaisemaan** konsultaatiota antavalle sellaiset salassa pidettävätkin tiedot, jotka ovat välttämättömiä, jotta konsultaation antaja suoriutuu tehtävästä.
- Konsultaatio tapahtuu sitä pyytäneen henkilön tiedossa olevien ja esittämien tietojen pohjalta (ei siis oikeuta konsultaation antajaa luovuttamaan hallussaan olevia tietoja konsultaation pyytäjälle! Tähän tarvitaan suostumus)

Emmi 9 lk

- Liikunnan opettaja huomaa liikuntatunnilla viiltelyjälkiä
- Opettaja ottaa asian puheeksi kahden kesken Emmin kanssa
- Emmi sanoo jälkien olevan jo vanhoja ja kieltää opettajaa ottamasta yhteyttä vanhempisiin tai kertomasta kenellekään.
- Opettaja kertoo, että laki velvoittaa hänet viemään asiaa eteenpäin. Opettaja soittaa kuraattorille, joka on juuri tulossa koululle. Opettaja ja Emmi jäävät yhdessä odottelemaan häntä välitunnin ajaksi.
- Opettaja kertoo huolestaan kuraattorille, joka lupaa hoitaa asiaa Emmin kanssa eteenpäin.
- Keskustelussa kuraattorin kanssa käy ilmi, että viillot ovat jo vanhoja, mutta Emmi on edelleen ahdistunut ja lisäksi esiin tulee koulukiusaamista
- Emmin luvalla kootaan asiantuntijaryhmä, johon kutsutaan mukaan mukaan kuraattori, terveydenhoitaja ja luokanvalvoja sekä Emmin toiveesta hänen paras kaverinsa
- Ryhmässä keskustellaan ja selvitetään Emmin tilannetta. Hän antaa luvan vanhempien kutsumisesta jatkossa mukaan sillä ehdolla, että tapaamisessa kuraattori ja terveydenhoitaja auttavat Emmiä kertomaan viiltelystä vanhemmille.

Monialainen asiantuntijaryhmä

- Selvittää yksittäisen opiskelijan **tuen tarvetta, tukee ja järjestää** tarvittavia opiskeluhuollon (tai muita) **palveluja**
- Valitsee keskuudestaan ryhmän vastuuhenkilön
- Opiskelija ja huoltajat osallistuvat **aina** ryhmään
  - Huomioitava opiskelijan ikä- ja kehitystason mukainen itsenäinen asiakkuus yksilökohtaisessa opiskeluhuollossa
- Jos opiskelija (tai huoltaja) ei halua ryhmää koottavaksi, niin jatketaan työskentelyä muulla lailla

Monialaisen asiantuntijaryhmän kokoaminen

- Ryhmän kokoaa se, jolle asia työtehtävien perusteella kuuluu = se jolla huoli herää
  - ei voida delegoida tietyllä ammattilaiselle, koska kukaan ammattilainen ei ole jokaisessa asiantuntijaryhmässä mukana
- Ryhmän kokoaminen ja työskentely perustuvat opiskelijan ja (opiskelijan ikä- ja kehitystasoisesti) huoltajan **suostumukseen**
  - kysytään keitä opiskelija / huoltaja haluaisi mukaan
  - voi kertoa ketä on tarjolla / ehdottaa tarpeellisia tahoja
  - ei saa painostaa tai ylipuhua!
  - ryhmää voidaan täydentää tai karsia työn edetessä
  - hyvä tapa on pyytää suostumus kirjallisena ensimmäisessä tapaamisessa
- Opiskeluhuollon **yhteistyötahot** tai **opiskelijan läheiset** voidaan pyytää mukaan opiskelijan/huoltajan kirjallisella suostumuksella

Tiedonsiirto monialaisessa asiantuntijaryhmässä

- Suostumus monialaisen asiantuntijaryhmän perustamiseen on luonteeltaan erityinen, koska ryhmän jäsenillä on oikeus ilmaista salassa pidettäviä tietoja:
  - toisilleen,
  - opiskeluhuollon järjestämisestä ja toteuttamisesta vastaaville sekä
  - konsultaatioissa asiantuntijoille
- Tämä on suostumusta pyydetessä selkeästi tuotava esille opiskelijalle (ja huoltajalle).
- Suostumus kirjallisena ensimmäisessä tapaamisessa

Asiantuntijaryhmän kirjaamisista

- Vastuhenkilö vastaa kirjauksista opiskeluhuoltokertomukseen
  - ei voi etukäteen säilyttää tietylle ammattilaiselle tai kieltää
- Myös muut asiantuntijaryhmän jäsenet voivat kirjata
- Opiskeluhuollon palvelujen henkilöstö kirjaa lisäksi myös omiin asiakirjoihinsa

Joonas lukion 2 lk

- Opinnot ovat alkaneet sujua huonosti. Numerot ovat laskeneet ja kaikki kurssit eivät ole menneet hyväksytysti läpi.
- Joonas on väsynyt ja poissaoloja alkaa kertyä paljon, äiti on kaikki kuitannut Wilmaan.
- Ryhmänohjaaja juttelee Joonaksen kanssa. Joonas sanoo, että hänellä on jatkuvia vatsavaivoja, siksi poissaoloja tulee paljon. Joonas ei vaikuta motivoituneelta hakemaan apua opiskeluhoitopalveluista.
- Ryhmänohjaaja ottaa yhteyttä kuraattoriin ja sovitaan, että kuraattori pyytää Joonasta tapaamiseen. Ryhmänohjaaja kertoo Joonakselle jutelleensa kuraattorin kanssa ja Joonaksen saavan kutsun häneltä.
- Joonas menee tapaamaan kuraattoria sovittuna aikana. Keskustelua laajennetaan myös kotiasioihin ja käy ilmi, että Joonaksen vanhemmat ovat eroamassa. Joonakselle on annettu vapaus valita, kumman vanhemman kanssa haluaa asua. Tehtävä tuntuu mahdottomalta.
- Joonas kokee, että voisi hyötyä uusistakin keskusteluista kuraattorin kanssa. Sovitaan kuraattorille uusi aika ja samalla sovitaan terveydenhoitajan mukaantulosta seuraavan tapaamisen alkuun.
- Terveydenhoitaja on mukana seuraavan tapaamisen alussa ja selvittelee vatsavaivaa sekä varaa Joonakselle ajan opiskeluterveydenhuollon lääkärille.
- Kuraattorin tiedustellessa asiaa Joonakselle sopii, että ryhmänohjaajalle kerrotaan hänen tilanteestaan.

Opiskelijan itsenäinen asema asiakkaana

- Huoltajalla ei ole oikeutta kieltää alaikäistä käyttämästä opiskeluhuollon palveluja
- Toivomukset ja mielipiteet otetaan huomioon toimenpiteissä ja ratkaisuissa iän, kehitystason ja muiden edellytysten mukaisesti
- Opiskelija voi alaikäisenäkin kieltää huoltajaansa osallistumasta opiskeluhuoltoasian käsittelyyn ja tiedonsaantiin. Huomioidaan kuitenkin asian laatu ja opiskelijan edun toteutuminen
- Itsenäinen asiakkuus **arvioidaan siis tapauskohtaisesti ja yksilöllisesti**
- Jos opiskelija kieltää yhteydenoton huoltajaan, tulee kypsyttää ja omaa päätöskykyä pohtia (esikoulussa ja alimmilla luokilla yleensä ei, yläkoulussa ja toisella asteella yleensä kyllä). **Arvion tekee sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilö.**
- Silloinkin, kun opiskelijalla on itsenäinen asiakkuus, **opiskelijan suostumuksella voidaan (ja tulee) tehdä yhteistyötä huoltajien kanssa**

Opiskeluhoito ja oppimisen tuki

– erot ja yhtäläisyydet

- Lainsäädäntö erottaa toisistaan opiskeluhoitossa säädetyn **yksilökohtaisen opiskeluhoiton** ja koululainsäädännön kutakin kouluastetta koskevan **oppimisen tuen**
- Perusopetuslaissa säädetty pedagoginen tuki ei perustu vapaaehtoisuuteen
- Tuen muotoja käytetään tarvittaessa rinnakkain, siten että niistä muodostuu opiskelijan näkökulmasta **toimiva kokonaisuus**.
- Opiskeluhoiton tukea voidaan suunnitella **tapauskohteisesti kootussa monialaisessa asiantuntijaryhmässä** ja pedagogista tukea **tapauskohteisesti kootussa pedagogisessa ryhmässä**. Ryhmiin voivat osallistua vain kyseisen opiskelijan tuen arvioimiseen tai järjestämiseen osallistuvat.
- Koululainsäädännössä tarkoitettut kurinpidolliset toimenpiteet ja turvaamistoimenpiteiden käyttö sekä niihin liittyvät menettelyt **eivät ole** opiskeluhoitoa **eivätkä** opetusta tai oppimisen tukea.

Yhteenvedona:

- Tunnista tietojen luovuttamiseen liittyvät velvollisuutesi ja oikeutesi oman alasi ammattilaisena
- Käytä oikeuksiasi
- **Tee se avoimesti!** Kerro opiskelijalle (ja huoltajalle) kehen aiot olla yhteydessä ja mitä tietoa luovuttaa TAI kehen olit yhteydessä ja mitä tietoa luovutit ja minkälaisen neuvon sait.
- Pyydä suostumus silloin, kun se tarvitaan
- Muista myös tehdä tarvittavat kirjaukset (oh palveluissa)
- Hyvä käytäntö: konsultaatio yhdessä opiskelijan kanssa

KIITOS!